

Окупация в Югославия

Написано от ivailo

Събота, 18 Декември 2010 21:37

Окупация в Югославия

Настъпваше края на 1941 година. На 2 декември с моята приятелка Любка Матеева Игнатова образувахме нашето семейство. Венчахме се с черковен обряд в черквата "Св. Спас" в София. Отначало образувахме отделно от нейните родители семейство, а от лятото на 1943 г. събрахме двете семейства под един покрив - тяхна къща и заживяхме наедно. Още не затвърдили младото си семейство аз трябваше да замина за окупация в гр. Крагуевац - Югославия.

Тъй като работех в щаба на полка, при получаване на заповедта за заминаване за Югославия, установих, че в този случай не се изисква да замине поделението, което трябваше да командвам по "М" назначението си - това ме зарадва и не се готвех да заминавам. Едва дни преди отпътуването на щаба на полка, бях извикан при командира и ми бе възложено да се готвя за заминаване с полка. Отбелязах, че за мен няма войсково поделение, към което да се водя и получавам заплата. На тази бележка командирът отговори, че този въпрос ще бъде уреден от него и че ме взема за личен адютант и охрана. Нямахме какво повече да добавя, за останалите два дни разпоредих кой да ме замества в полка като завеждащ оръжието и предадох ключовете на складовете и барутните погребни на оръжейния подофицер Иван Димитров Тодоров. Така заминах за Югославия. В Крагуевац стигнахме на 12 януари 1942 година. Зимата тази година беше люта, с големи студове и дебел сняг, в резултат на което движението по много от пътищата беше спряно.

С пристигането си в Югославия полкът се настани както следва: щабът и две дружини в гр. Крагуевац, а трета дружина в гр. Ягодина и гара Баградан в близост до гр. Ягодина.

Щабът на полка и двете дружини в Крагуевац се разположиха в казармите на бившия югославски 19-и пешадийски полк. Всички офицери бяха настанени да живеят в казармата при войниците. Аз бях настанен в една стая с о.з. подпоручик Ангел П. Ангелов от гр. Белоградчик, работещ в полка като деловодител, а по "М" назначение той трябваше да изпълнява разузнавателната длъжност в района на полка. Стаята, в която трябваше да живеем, беше така разположена, че който искаше да влезе при командира, трябваше да мине през нея. По нареждане на командира на полка о.з. подпоручик Ангелов трябваше да продължи да работи като деловодител, а на мен да ми предаде преписката по разузнаването. Също командирът издейства от щаба на дивизията една щатна бройка за един офицер - командир на фиктивен химически взвод,

на която ме назначи и по този начин аз бях винаги свободен и станах личен адютант и охрана на командира като същевременно водих и преписката по разузнаването в полка. Това, че нямах работа, ме радваше, но много ме и задължаваше. Трябваше да стоя непрекъснато в стаята си, да посрещам и изпращам посетителите при командира. С пристигането в Крагуевац проявих голяма любознателност, исках за кратък срок от време да изуча града, растановката на нашите части, наличните германски части и югославската жандармерия. В Крагуевац имаше още две части български войски - артилерийско отделение от 2-ри артилерийски полк и една част от интендантската дружина - Враца. Град Крагуевац е голям административен и промишлен център, който се намира в сърцето на Шумадия - Сърбия. Жителите на този град бяха напласнени от намиращите се там германски части. През есента на 1941 година един югославски ученик убил германски войник часови пред сградата на затвореното училище. Това убийство вбесило германците и те започнали поголовно избиване на младежите и учениците в града, в резултат на което били избитие без съд около 7 000 младежи и девойки. С пристигането на нашите части действащите там германски части бяха изтеглени и изпратени на източния фронт, а охраната остана да се изпълнява от българските войски и останалите етапни германски части. По това време германците действаха в Югославия с етапни части с гръмки наименования - фелдкомендатури и крайскомендатури, тази в града се командваше от един възрастен майор на име барон фон Бишофсхаузен. В Крагуевац преди войната се е намирал най-големият оръжеен завод на Югославия, комендант на който сега беше германския капитан Рьоте. Едновременно с това имаха и малка етапна част от войници и офицери. Адютант на германската фелдкомендатура беше оберлойтнант (поручик) Мюлер, а преводач за български език подпоручик Дрезел по произход чех. В изпълнение на поставените ми задачи бързо се запознах с всички командни германски органи и отговорните югославски власти. По това време за окръжен началник беше полковник Калабич. В интерес на нашите части аз много бързо се осведомявах за настроението на югославското население спрямо нас и германците. Влизах във всички югославски административни учреждения, където ми бяха давани интересуващите ме сведения. Разбирах добре сръбски език и това помагаше на моята работа. Нашите части се държаха добре с югославското население и то ни се отплащаше с добро. Населението се отпусна и вече не отбягваше нашите войници. В резултат на войната германците им бяха иззели почти всички храни и югославското население бе оставено да се прехранва с оскъдни количества царевичен хляб. Това положение принуждаваше населението да се доближава до телените огради на нашите части за остатъците от войнишката храна и хляб. Командването на нашия полк, виждайки тази тъжна картина, с заповед нареди да не се хвърлят никакви отпадъци от храна и хляб, а да се събират и под контрола на дежурния офицер да се раздават на югославското население. Имаше случаи наши войници без да са наченали храната и хляба да ги преостъпват на югославските деца, за да ги спасят от явна гладна смърт. Това добро отношение към югославското население още повече го предразположи към нас и до края на нашето престояване като окупатори не бе убит нито един от нашите войници. Заслуга за това определено има нашето командване.

К]акто казах по-рано за окръжен началник в Крагуевац беше полковник Калабич. Той беше хубав снажен офицер, но не се харесваше на своето правителство в Белград под председателството на генерал Недич. За тази му неприязън през пролетта се получи заповед от югославското правителство и Германското върховно командване в Белград той да бъде арестуван и изпратен за Белград със специална охрана. Арестуването на полковник Калабич стана в кабинета на командира в присъствието на германския комендант, германски и наши офицери. При арестуването на полковник Калабич бях и аз. Моята задача беше да стоя зад него и ако се види, че ще окаже съпротива, да го неутрализирам като отнема оръжието му. След като пристигна полковника с адютанта си, адютантът му остана при нашия такъв капитан Проданов, а той мина през моята стая и влезе при командира, където го чакаха германските офицери. Направи ми силно впечатление достойното му държание при арестуването. Когато му бе известно, че по нареждане на неговото правителство трябва да бъде задържан и изпратен за Белград, той със спокойни думи и израз на лицето каза: "Господа, не се притеснявайте, аз съм войник и ще се подчиня на заповедите на моето правителство и германския главнокомандващ". В този момент полковникът отпаса колана със сабята и пистолета и ги подаде на германския офицер с единствено желание да бъде въведен адютанта му, за да му даде последните си нареждания. След като доведохме адютанта му, той се обърна към него с думите: "Аз по нареждане на правителството съм арестуван и ще трябва да замина за Белград. До моето завръщане ще останеш да ме заместваш, като те задължавам да предпазиш нашето население от всякакво надигане по повод моето арестуване, за да не се дават излишни жертви". След арестуването на полковника беше дадена отделна стая, в която той не седна и не спря да се разхожда до полунощ, когато трябваше да тръгне специален влак от Крагуевац за Белград с придружаващата го българска военна част. Населението не се надигна против нас и германските части, а полковник Калабич се върна след 10-12 дни и отново пое ръководството на окръга.

[П]о време на престоя на полка в Крагуевац войниците непрекъснато преминаваха различните учения. Провеждаха се ротните и дружинни учения в нападение и отбрана. Там бяха проведени и бойните стрелби според съществуващите тогава правилници за тази цел.

През цялото наше престояване се случиха само два инцидента с местното население.

Първият инцидент стана на гарата. Нашият часови там открил огън по някакъв доближаващ се в тъмнината човек. Тази стрелба внесе смут в останалия караул на гарата, а от там и в самия полк. Трябваше да изпратим веднага подкрепления на гарата. Аз като разузнавач се озовах веднага на самото място. Не след дълго стрелбата утихна и установихме, че нашият войник е стрелял по предполагаем човек. Въпреки това през тази нощ и останалото време на нашето престояване охраната на гарата изпълнявахме

с повишено внимание.

Една вечер през месец юни, излизайки в града, установих, че по улиците няма оживено движение на хора и магазините са затворени. Запитах първия срещнат югославянин за причините и той ми каза, че в града е пристигнала германска наказателна войска част. На следващия ден по искане на германския комендант нашият полк се вдигна по тревога за оказване помощ на германците. Командването на полка изпрати само пета рота с командир поручик Ташев в помощ на германците, а другите части останаха в казармата. Причина за тази тревога беше следното: германската наказателна част по някакво тяхно нареждане е трябвало да изведе от съществуващия в гр. Крагуевац концентрационен лагер и разстреля сто души югославяни за възмездие по повод убийството на един германски войник в гара Лапово. Заедно с нашата рота, която започна да претърсва близкия до лагера квартал, заминах и аз. С пристигането ми на мястото, където е трябвало да стане разстрела на въпросните сто души, заварих няколко германски офицери и няколко сръбски офицери начело с полковник Калабич - окръжния началник. С пристигането ми полковник Калабич ме позна, здрависа се с мен и ми каза, че си спомня, че сме се срещали при неговото арестуване в нашия полк. Тук на място аз установих истинската причина за исканата помощ от българските части. Германската наказателна част се командвала от млад и неопитен офицер. След като изкарали определените сто души югославяни, те не взели предварителни мерки за охрана против опит за бягство. Определените за смърт югославяни, до като бъдат закарани до предварително изкопаните общи гробове, побегнали на сто страни. Германците, виждайки че изпускат безпомощните си жертви, започнали да стрелят безразборно по тях. В тази суматоха приблизително половината били избити по поляната, а другата половина избягали, като някои се укрили в близкия квартал, а други в близките долове и оттам в недалечните планински възвишения. Тук му е мястото да се каже, че никаква сила не можеше да накара югославското население да преклони глава пред окупатора. Това може да се илюстрира от следния пример. В мое присъствие на лобното място бе докарано едно младо югославско, ранено при първата стрелба, момче, укрило се в един от дворовете. След като го докараха, то бе запитано от югославски офицер какво е последното му желание. Момчето каза, че иска "един дуван". Тютюнът му бе даден, то седна под охраната на германски войници и запуши цигарата. Вероятно времето, докато изпуши цигарата му бе необходимо, за да си представи своите близки как тъгуват по него и търсят неznайния му гроб и да даде мислен завет на следващите поколения да отмъстят за поруганото отечество. Като изпуши цигарата, това момче каза, че е готово да бъде разстреляно, поднасяйки доброволно своя живот пред олтара на родината си и отиде и зае мястото, където трябваше да бъде извършена екзекуцията. Това момче повече не проговори, германците стреляха четири пъти докато го раниха смъртно, то падна, а кръвта му бе погълната от хубавата югославска земя. Повечето югославяни от избягалите порвоначално от разстрел не бяха намерени, някои бяха скрити в къщите на близкия квартал, други намериха своето спасение в близките гори и така бе приключено това гнусно разплащане на окупатора с мирното югославско население. Германската наказателна част си замина от града, но населението отново се стъписа и стресна. Взимането на нашата рота за издирване на избягалите арестанти,

Окупация в Югославия

Написано от ivailo

Събота, 18 Декември 2010 21:37

въпреки че тя не бе намерила нито един от тях, вероятно допринесе за ненавистта на югославското население към нашата войска. Въпреки големите лишения и разстрели югославянинът не наведе глава...

В] град Крагуевац преди войната са се намирали оръжейните заводи на Югославия. След разгрома на Югославия германците решават да демонтират тези заводи и да ги предадат на своите съюзници - италианците. Комендант на завода беше капитан Рьоте. Под негово указание тези заводи бяха демонтирани и ежедневно извозвани за Италия. Колкото пъти съм влизал в завода, толкова пъти съм се питал как понасят този позор югославските техници и инженери, които работеха там насила по демонтиране това, което беше тяхна собственост и което бяха градили десетки години наред. До края на нашето пребиваване заводите почти бяха демонтирани.

През свободното време възсядах командирския кон "Тарзан" и с полковия сигналист фелдфебел Никола Божинов излизах на разходка до летището и други околности на града.

През свободното време се устройваха военни игри между германските и българските офицери. Игрите се състояха предимно в състезателни стрелби по движещи се мишени. Така например при едната такава стрелба нашите офицери взеха първите три места като на трето място бях аз, за което бях награден с един литър специално подсладено питие и един чифт подметки, които донесох вкъщи при прибирането ми в България.

През месец май 1942 година полкът отново бе изтеглен във вътрешността и ние до края на месеца се прибрахме в постоянния си гарнизон Белоградчик, където започнахме мирновременните си занятия.

а Непубликуван ръкопис (1975) [машинопис] Автор: поручик Вълчо Цанов ТОШЕВ 3
аглавие: Окупация в Югославия